

Міжнародний гуманітарний університет
Факультет лінгвістики та перекладу
Кафедра педагогіки і психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Теоретико-методологічні проблеми психології

Галузь знань	<u>05 «Соціальні та поведінкові науки»</u>
Спеціальність	<u>053 «Психологія»</u>
Назва освітньої програми	<u>Психологія</u>
Рівень вищої освіти	<u>другий (магістерський) рівень</u>

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
професор кафедри педагогіки та психології, доктор психологічних наук, професор Велитченко Леонід Кирилович	097-213-58-50	leonidvelitchenko@gmail.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Навчальна дисципліна «Теоретико-методологічні проблеми психології» ґрунтується ідеї значущості теорії (система понять, суджень, умовиводів) та методології (принципи, способи, методи пізнання) для тлумачення психічного і фахового орієнтування при розв'язанні професійних задач, які належать до компетенції практичного психолога. Вона розкриває сутність і основні тенденції сучасної психології як науки, що розвивається завдяки вирішенню діалектичних протиріч у вигляді відповідних теоретичних та методологічних проблем.

Поінформованість стосовно провідних тенденцій теоретико-емпіричних досліджень покликано сприяти створенню дієвого суб'єктивного концепту майбутньої професійної діяльності у сфері теоретичної та прикладної психології.

Метою навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» є формування системи знань про теоретичну модель психічної реальності, виокремлення вихідної системи понять, формалізації, та процес інтерпретації даних досліджень.

Передумови для вивчення дисципліни - знання із загальної психології, психології розвитку, філософії. Даний курс є обов'язковою складовою освітньо-професійної програми.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки, проведення досліджень та здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК11. Здатність до формування наукового і культурного світогляду.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної практики.

СК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами практичної значущості.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Навчальна дисципліна «Теоретико-методологічні проблеми психології» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

ПРН1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПРН2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПРН7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПРН10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПРН11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знання:

1. На понятійному рівні – основні категорії, поняття, зміст предмету «Теоретико-методологічні проблеми психології» та його структуру, особливості їх проявів у сучасній психологічній науці.
2. Описувати: конкретні психологічні явища, знати та вміти правильно застосовувати отримані знання.

Уміння:

1. Розуміти теоретико-методологічні зміни та оновлення, що відбуваються на сучасному етапі розвитку психологічної науки.
2. Визначати провідні тенденції у дискусії про предмет психології.
3. Пояснювати значення методологічних принципів в становленні сучасної методології.
4. Застосовувати знання: на рівні відтворення – правильно оцінювати сутність та зміст конкретних психологічних теорій та концепцій, орієнтуватися в сутності побудови теоретико-методологічної основи психології.

Навички:

1. Упорядковувати набуті знання у вигляді виконання індивідуальних завдань.
2. Аргументовано відтворювати провідну ідею навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» у контексті формування професійних установок майбутнього фахівця з психології.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
4	90	14 / 6	28 / 6	78 / 108	1	1	Обов'язкова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	практ	сам. роб.		лекц.	практ	сам. роб.
Тема 1. Теорія як форма наукового знання	17	2	4	11	17	-	2	15
Тема 2. Розвиток уявлень про предмет психології	17	2	4	11	17	2	-	15
Тема 3. Особистість як суб'єктний досвід соціумного буття	17	2	4	11	17	-	2	15
Тема 4. Теорія пізнання. Теоретичне пізнання психічного	17	2	4	11	17	2	-	15

Тема 5. Методологія як система принципів наукового дослідження	17	2	4	11	17	2	-	15
Тема 6. Методологія та її роль у розвитку методів психології	17	2	4	11	17	-	2	15
Тема 7. Категоріальний апарат та сучасні методологічні проблеми психології	18	2	4	12	18	-	-	18
Усього годин	120	14	28	78	120	6	6	108
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЕКЗАМЕН								

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Студенти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, студенти отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи здобувачів щодо вивчення дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, доповіді тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Теорія як форма наукового знання Доповідь/есе: 1. Центральні компоненти психологічних теорій. 2. Елементи науково-дослідницького процесу 3. Первинні теоретичні конструкції.	11	15

2	Тема 2. Розвиток уявлень про предмет психології Доповідь/есе: 1. Кризи психологічної науки. 2. Методологічний плюралізм і предмет психології. 3. Парадигмальний статус психології.	11	15
3	Тема 3. Розвиток уявлень про предмет психології Доповідь/есе: 1. Концепція персоналізації 2. Теорія оперантного наочіння. 3. Теорія соціального наочіння	11	15
4	Тема 4. Теорія пізнання. Теоретичне пізнання психічного Доповідь/есе: 1. Позитивізм в структурі наукового знання. 2. Базові позитивістські міфологеми. 3. Сучасна теорія пізнання.	11	15
5	Тема 5. Методологія як система принципів наукового дослідження Доповідь/есе: 1. Діалектична природа мислення. 2. Принцип сходження від абстрактного до конкретного. 3. Номотетичне та ідеографічне знання.	11	15
6	Тема 6. Методологія та її роль у розвитку методів психології Доповідь/есе: 1. Постнекласична методологія та контекст об'єднання науки про природу і науки про дух. 2. Постпозитивістська методологія та контекст психотерапевтичної практики обслуговування індивідуальної людини. 3. Культурна методологія та контекст культурології.	11	15
7	Тема 7. Категоріальний апарат та сучасні методологічні проблеми психології Доповідь/есе: 1. Обмеження, які накладає використання в психології категорій 2. Класифікація категорій психології. 3. Функції свідомості. 4. Проблема внутрішнього й зовнішнього. 5. Людина як суб'єкт власної психіки 6. Суб'єкт, суб'єктність, суб'єктивність.	12	18
	Всього	78	108

7. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення заліку.	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; тестовий контроль знань, робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, залік
--	--

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Види психологічного знання.
2. Відмінності між науками про природу і науками про людину.
3. Теорія. Компоненти теорії. Центральні компоненти психологічних теорій.
4. Емпіричні і теоретичні об'єкти. Об'єкт і предмет дослідження.
5. Парадигма. Основні риси природничо-наукової парадигми.
6. Елементи науково-дослідницького процесу.
7. База формування теорії. Первинні теоретичні конструкції.
8. Модель. Теоретична модель психічної реальності
9. Вичленення вихідної системи понять.
10. Якісний аналіз даних психологічного дослідження. Виявлення закономірностей психічного явища.
11. Предмет психології. Кризи психологічної науки.
12. Періодизація загальної вітчизняної психології.
13. Етапи розвитку психології.
14. Стан сучасної психології.
15. Предмет теоретичної психології.
16. 16.Методологічний плюралізм і предмет психології.
17. Напрями у сучасній психології.
18. Психологічні теорії особистості.
19. Структура особистості у вітчизняній та зарубіжній психології.
20. Теорія пізнання.
21. Проблема зв'язку суб'єкта і об'єкту.
22. Позитивізм в структурі наукового знання. Базові позитивістські міфологеми.

23. Наукове знання. Синтетичне та аналітичне наукове знання.
24. Єдність логіки, діалектики і теорії пізнання.
25. Пізнання. Теоретичне пізнання.
26. Суб'єкт і об'єкт в пізнанні (Д.Берклі, Д.Юм, І.Кант, Г.В.Ф.Гегель).
27. Сучасна теорія пізнання.
28. Єдність діалектики, логіки, теорії пізнання.
29. Методологія. Методологія психології.
30. Методологічні рівні в психології.
31. Функції методології для психологічної практики.
32. Основні загальнопсихологічні принципи.
33. Сутність принципу детермінізму.
34. Сутність принципу відображення.
35. Сутність принципу єдності психіки та діяльності.
36. Сутність принципу розвитку.
37. Сутність принципу системності.
38. Проблема вибору адекватного методу.
39. Диференціація та інтеграція наукового знання.
40. Міждисциплінарний синтез.
41. Стан сучасної психології як перегляд методологічних установок.
42. Метод. Методика психологічних досліджень. Методичний прийом.
43. Детерміністські, імовірнісні, філософські, спеціально наукові методи.
44. Класична методологія.
45. Некласична методологія.
46. Постнекласична методологія.
47. Постпозитивістська методологія.
48. Культурологічна методологія.
49. Системний опис теоретичної моделі як побудова наукової теорії.
50. 45.Змістовна методологія.
51. Формальна методологія.
52. Загальнонаукова методологія.
53. Загальна методологія. Методологічні рівні.
54. Методологія окремої теорії.
55. Складові методології.
56. Основні функції сучасної методології.
57. Основні принципи діалектики.
58. Основні трактування принципу детермінізму в психології.
59. Категорії психології.
60. Основні підходи до категорій в сучасній науці.

61. Призначення категорій в психології.
62. Категоріальний апарат. Класифікація категорій психології.
63. Психофізична проблема. Психофізичний паралелізм.
64. Суб'єкт. Суб'єктивність.
65. Погляди Р.Декарта, І.Канта, Г.В.Ф.Гегеля на проблему суб'єкта.
66. Проблема внутрішнього й зовнішнього.
67. Суперечливість суб'єктивного й об'єктивного.
68. Суб'єкт психіки.
69. Суб'єктивне як предмет психології.
70. Людина як суб'єкт власної психіки.
71. Суб'єктивно-генетичний принцип.
72. Проблема підходу у психології
73. Діяльнісний підхід у психології.
74. Основні складові діяльнісного підходу, їх суть.
75. Сутність особистісного підходу у психології.
76. Етапи використання особистісного підходу.
77. Складові особистісного підходу як методологічного інструменту.
78. Основні тенденції представленості особистісного підходу.
79. Знаковий, мовний підхід.
80. Вчинковий підхід.
81. Антропологічний підхід.
82. Системно-суб'єктний підхід.
83. Психосоціальний підхід.
84. Категорія відображення у психології.
85. Свідомість як вища форма психічного відображення.
86. Характеристика свідомості.
87. Сутність діяльності, її ознаки.
88. Суть спілкування як форми активності людини.
89. Співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність».
90. Поняття «особистість» у психології.

**9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ
З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ/ЗАЛІКУ**

Денна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виноситься на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів есе (доповідей)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен/екзамен			50
Всього балів			100

Заочна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи під час аудиторних занять			

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

1.1. Підготовка до аудиторних занять	Відповідно до розкладу	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час аудиторних занять	15
За виконання контрольних робіт (завдань)			
1.2. Підготовка контрольних робіт	-//-	Перевірка контрольних робіт (завдань)	15
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.3. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ² , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
2.1. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час ІКР	5
2.3. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен/екзамен			50
Всього балів підсумкової оцінки			100

9. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (для екзамену/заліку)

Рівень знань оцінюється:

- **«відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів.** Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів.** Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів.** Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді,

² Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- **«задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- **«задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- **«незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів.** Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- **«незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів.** Студент не володіє навчальним матеріалом.

ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗНАЇЬ ЗА РІЗНИМИ ШКАЛАМИ

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D		
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	FX	незадовільно	не зараховано
1-34 (2)	F		

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Велитченко Л.К., Подшивалкіна В.І. Методологічні та теоретичні проблеми психології: програмний конспективний довідник. Одеса: СВД Черкасов, 2009. 281 с.
2. Калюжна Є. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: навчальний посібник. Київ: ІПК ДСЗУ, 2019. 136 с.
3. Сватенкова Т. І., Тимошенко О. А. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018.143 с.
4. Ушакова І.М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій Х.: НУЦЗУ, 2016.191 с.
5. Теоретичні і методологічні проблеми психології : комплекс навчально-методичного забезпечення для підготовки аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія» / Укл. : С. Ю. Гуцол. К. : КІІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. 38 с.

Допоміжна:

1. Велитченко Л.К. "Розгортання" як загальний принцип здійснення психічного. *Development and modernization of pedagogical and psychological sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine*. Collective monograph. Volume 1. Lublin, Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. Рр. 86 – 100.
2. Велитченко Л.К. Система «суб'єкт – результат» у концептуалізації поняття «особистість». *Pedagogical and psychological sciences: development prospects in countries of Europe at the beginning of the third millenium*. Volume 1. Lublin, Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. Рр. 64 – 82.
3. Карпенко З.С. Аксіологічна психологія особистості : монографія. 2-е вид., перероб., доповн. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. 720 с.
4. Крюкова М.А. Теоретико-методологічні проблеми психології (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології). Одеса: Фенікс, 2020.34 с.
5. Максименко С.Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості. *Психологія: реальність і перспективи*. 2013. Вип. 1. С. 4-
6. Максименко С.Д. Теоретико-методологічні проблеми психології ХХІ століття: генетико-креативний дискурс. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Том 4 № 1. С. 1 – 11.
7. М'ясоїд П. Теорія в історичному поступі психологічного пізнання. *Психологія і суспільство*. 2021. № 1. С. 36-65.
8. Савчин М. В. Загальна психологія: підручник. 2-е вид., допов. Київ: Академія, 2018. 344 с.
9. Туриніна О.Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.- метод. посіб. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 206 с.
10. Фурман А.В. Методологічне обґрунтування предметного поля теоретичної психології. *Психологія і суспільство*. 2019. № 3-4. С. 5-29.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека Міжнародного гуманітарного університету: офіційний сайт. URL: https://mgu.edu.ua/science_library
2. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>
3. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>
4. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>